

<https://doi.org/10.31891/2415-7929-2024-30-20>

УДК 811.111:81'42

БЕБИХ Валентина

Буковинський державний медичний університет
<https://orcid.org/0000-0003-4378-0978>

РАК Олександр

<https://orcid.org/0000-0002-3108-0002>
Буковинський державний медичний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ ОПИС ТА ДЕФІНІЦІЇ ЯК ОСНОВА МОДЕЛЮВАННЯ СТРУКТУРИ КОНЦЕПТОСФЕРИ «РЕХАБІЛІТАЦІЯ» В АНГЛОМОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

У фокусі дослідження знаходиться моделювання концептосфери «rehabilitation», в англійській картині світу та виявлення, вирізнення й осмислення структури концепту і властивих системних зв'язків зазначеної концептосфери. У даній статті розглядається проблема визначення поняття «rehabilitation», яке розуміється як галузь знань, що складається з концептів як її одиниць, та проблема її системної організації.

Актуальність дослідження зумовлена поглибленням вивчення комунікативно-функціонального аспекту мови та відсутністю аналізу концептосфери «rehabilitation» у системі англійської мови.

Мета роботи полягає у розробці комплексного аналізу змісту та особливостей організації концептосфери «rehabilitation» шляхом виявлення мовних засобів, що вербалізують аналізовану концептосферу в англійськомедичному дискурсі.

У статті представлено опис концептосфери «rehabilitation», заснований на лексикографічних джерелах, а також виявлено та описано особливості компонентів її субконцептів та міні концептів через лексичні та фразеологічні засоби лінгвістичної об'єктивації, представлено модель структури концептосфери.

Ключові слова: концептосфера, концептуальний аналіз, концепт, реабілітація, опис, дефініція.

BEBYKH Valentyna, RAK Oleksandr

Bukovyna State Medical University

CONCEPTUAL DESCRIPTION AND DEFINITIONS AS THE BASIS FOR MODELING THE STRUCTURE OF THE CONCEPT SPHERE "REHABILITATION" IN THE ENGLISH-SPEAKING WORLD PICTURE

The focus of the research is the modeling of the concept sphere "rehabilitation" in the English-speaking world picture and the identification, definition and understanding of the structure of the concept and the inherent systemic connections of this concept sphere. This article examines the problem of defining the term "rehabilitation", which is understood as a field of knowledge consisting of concepts as its units, and the problem of system organization. Based on the analysis of scientific papers, the contextual corpus of the language is not homogeneous both in terms of its systematic organization and from the perspective of the laws of connectivity and ways of combining concepts with each other, therefore, within the framework of this article, the problem of their systematic organization is considered.

The relevance of the study is due to the deepening of the study of the communicative and functional aspect of the language and the lack of analysis of the concept of "rehabilitation" in the English language system.

The aim of the work is to develop a comprehensive analysis of the content and features of the organization of the "rehabilitation" concept sphere by identifying linguistic means that verbalize the analyzed concept sphere in the English-language medical discourse.

The following general scientific and linguistic methods are used at various stages of concept research: continuous sampling method - selection of researched nominations, definitional and component analysis; etymological analysis; contextual analysis; structural-semantic analysis.

The article presents a description of the concept sphere "rehabilitation" based on lexicographic sources, as well as reveals and describes the features of the components of its subconcepts and mini-concepts through lexical and phraseological means of linguistic objectification, presents a model of the structure of the concept sphere.

Key words: concept sphere, conceptual analysis, concept, rehabilitation, description, definition.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Ситуація на східному фронті та агресія ворога по всій території України спричинили необхідність потужного розвитку системи реабілітації, що, відповідно, водночас потребує відтворення у мові низки термінів для позначення понять цієї сфери. Сьогодні терміносистема реабілітації в якості предмету дослідження привертає все більшу увагу українських філологів та, відповідно, співпрацю з фахівцями цієї галузі за кордоном.

Наше дослідження пов'язане з аналізом функціонування поняття «rehabilitation» в різних сферах англійського медичного дискурсу. Дослідження «rehabilitation» у концептуальному напрямі вважаємо перспективними для застосування його результатів на заняттях, у міжкультурній комунікації та дослідницькій діяльності здобувачів вищої освіти; для укладання англо-українського словника, який може

бути корисним не лише вузькому колу фахівців, які все ширше співпрацюють зі своїми зарубіжними колегами, а й перекладачам наукових медичних конференцій, які стають все більш актуальними, зокрема у сфері реабілітації, та безпосередньо пацієнтам при проходженні реабілітації за кордоном.

В даній роботі ми обмежуємося окресленням методу концептуального аналізу змісту та особливостей організації концептосфери «rehabilitation» шляхом виявлення та аналізу мовних засобів, що вербалізують аналізовану концептосферу в англомовному медичному дискурсі. У статті на основі засобів мовної репрезентації концептів та їх когнітивних властивостей подається опис моделювання її структури. Представлене дослідження постає лише частиною опрацювання концептосфери «rehabilitation» в англомовній картині світу.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемами уніфікації і стандартизації термінів та позначення понять сфери реабілітації займалися ряд лінгвістів у різних мовах. Одним із перших в Україні, хто звернув увагу на необхідність стандартизації термінології реабілітації, був Герцик А.М. У своїх статтях [1; 2; 3] він пропонує тлумачення термінів «фізична реабілітація» і «фахівець із фізичної реабілітації».

Сучасний стан та перспективи дослідження термінології реабілітації на матеріалі французької та української мов досліджував Коваль Р.С. Він вважає, що існує вже достатня кількість різних за обсягом представлених термінів лексикографічних тлумачних галузевих праць українською мовою і на часі укладання перекладних словників [4].

Серед фахівців галузі та філологів України тривають дискусії щодо термінів, які використовуються для відтворення змісту поняття реабілітація. Малахов В.О., Кошелева Г. М., Родін В.О. вважають, що термін реабілітація доречний у тих випадках, коли об'єктом впливу є хворі й особи з інвалідністю, а досягнутий ефект передбачає відновлення (повне чи часткове, з використанням сил та засобів медичної реабілітації безпосередньо чи опосередковано) усіх трьох компонентів реабілітації (медичного, професійного та соціального), для чого потрібні зусилля спеціалістів різного профілю, які формують міждисциплінарну команду [5].

Мухін В. М. [7, с. 19], а за ним і Лисенюк В. П., Самосюк І. З., Самосюк Н. І., Ткаліна А. В. стверджують, що медична реабілітація – це сукупність заходів, спрямованих на відновлення здоров'я, усунення патологічного процесу, попередження ускладнень, відновлення або часткову компенсацію порушених функцій, протидію інвалідності, підготовку тих, що одужують, та осіб з інвалідністю до побутових і трудових навантажень [8].

Складовою частиною медичної реабілітації є фізична реабілітація. Фізична реабілітація мобілізує резервні сили організму, активізує його захисні й пристосувальні механізми, запобігає ускладненням, прискорює відновлення функцій різних органів і систем, скорочує терміни клінічного і функціонального відновлення, адаптує до фізичних навантажень, тренує і загартовує організм, відновлює працездатність [13, с. 20].

Огляд англійських джерел в межах зазначеної теми демонструє інший підхід до визначення поняття та трактування терміну «rehabilitation», підхід, в основу якого закладено концептуальний опис реабілітації. У 2007 році група науковців Стуки Дж., Сіеса А., Мелвін Дж. зробили пропозицію щодо концептуального опису реабілітації на основі Міжнародної класифікації функціонування, інвалідності та здоров'я [13]. Цей концептуальний опис має сприяти розвитку загального розуміння реабілітації і стати відправною точкою для окреслення вад, порушень та захворювань, включених до сфери реабілітації, роз'яснення ролі різних професій і послуг, задіяних у широкій сфері реабілітації. Розпочався процес розвитку концептуального опису на основі ICF (The International Classification of Functioning, Disability and Health), який може служити основою для подібних концептуальних описів та визначень відповідно до професій, які застосовують стратегію реабілітації та окремих наукових галузей дослідження функціонування людини та реабілітації у співпраці з відділами фізичної реабілітації. Тобто було започатковано процес загальноприйнятого концептуального опису. До нього долучилися групи науковців різних науково-дослідних медичних установ багатьох країн, які у своїх публікаціях піднімають дискусійні питання концептуального опису реабілітації як стратегії здоров'я. Зокрема, Меєр Т., Гутенбруннер К., Бікенбах Дж., Съеза А., Мелвін Дж., Стукі Г. вважають однією з основних особливостей у концептуальному описі реабілітації інтеграцію точки зору особи з обмеженими можливостями. До того ж концептуальний опис може сприяти позиціонуванню реабілітації як основної стратегії охорони здоров'я та покращенню сприйняття реабілітації серед зовнішніх зацікавлених сторін [18]. Порівняння та синтез визначень реабілітації, які використовують споживачі, основні зацікавлені сторони і дослідники у формі термінологічного аналізу проводить Cochrane Systematic Reviews: термінологічний аналіз здійснюють Арієнті С, Патріні М, Поллок А, Лаццаріні СГ, Орал А, Негріні С. [15]. Необхідність міжнародного визначення реабілітації для цілей клінічних досліджень доводять Негріні С, Левак ВММ, Мейєр Т, Кікенс С. [19]. Експертну думку щодо визначення реабілітаційних втручань висловлюють Левак В.М., Ратхор Ф.А., Негріні С. [17].

Визначенням понять та трактуванням термінів сфери «rehabilitation» в англійській мові займалися: Вейд Д.Т. [24,25] та група науковців: Негріні С, Селб М, Кікенс С, Тодхантер-Браун А, Арієнті С, Стукі Г, Мейєр Т. [20].

Актуальність нашого дослідження зумовлена поглибленням вивчення комунікативно-функціонального аспекту мови та відсутністю аналізу концептосфери «rehabilitation» у системі англійської мови. У фокусі нашого дослідження знаходиться моделювання концептосфери «rehabilitation» в англомовній картині світу та виявлення, вирішення й осмислення структури концепту і властивих системних зв'язків зазначеної концептосфери.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Мета роботи полягає у розробці комплексного аналізу змісту та особливостей організації концептосфери «rehabilitation» шляхом виявлення мовних засобів, що вербалізують аналізовану концептосферу в англомовному медичному дискурсі та вирішення таких завдань:

- (1) виокремити базові засади вивчення поняття «концепт»;
- (2) застосувати тлумачення «rehabilitation» у словникових дефініціях як основи концептуального аналізу;
- (3) змодлювати концептосферу «rehabilitation»;
- (4) визначити семантичні компоненти лексеми «rehabilitation» у сучасній англійській мові.

На різних етапах дослідження концептів використовуються такі загальнонаукові та лінгвістичні методи: метод суцільної вибірки – відбір досліджуваних номінацій, дефініційний та компонентний аналіз залучаються для встановлення базових значень концепту; контекстуальний аналіз використаний для виявлення мовних засобів репрезентації концепту; структурно-семантичний аналіз застосований для структурно-семантичної класифікації мовних засобів вираження концепту.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

За останні роки було написано велику кількість дисертаційних робіт, монографій та наукових статей присвячених лексико-семантичному та структурно-семантичному аналізу. Водночас зростає інтерес науковців до сучасних тенденцій розвитку мовознавства; загальної спрямованості сучасних наукових парадигм до питання взаємодії мови, культури та мислення, концептуальним напрямом в англомовній картині світу, розвитку різних методів концептуального аналізу.. Концептуальний аналіз значно ширший за лексико-семантичний, відповідно останній у нашій роботі постає частиною методу концептуального аналізу. Метод концептуального аналізу є основним у терміносистемі різних гуманітарних наук: когнітології, філософії, лінгвістиці, теорії міжкультурних комунікацій тощо. Він дозволяє аналізувати концепт не лише як явище, а як комплексне поняття, як одиницю загальної концептуальної моделі світу. Концептуальний аналіз, за А. П. Мартинюк, є логічним продовженням семантичного, але “якщо для семантичного аналізу достатньо виявити перелік елементів, що залучені до структури значення, то при концептуальному аналізі ці елементи повинні бути співвіднесені між собою і об'єднані у складі певної структури” [6, с. 102]. Концептуальний аналіз, як стверджує М. М. Полюжин, спрямований на відображення через мову, знань людей про світ у вигляді тлумачення у словникових дефініціях та має на меті виявлення й осмислення структури концепту з метою з'ясування обставин його формування, знаходження властивих для нього системних зв'язків та їхніх відмінностей від інших концептів [10, с. 12].

Ключовим для нашої праці є розуміння поняття концепту. Різниця між мовним значенням та концептом полягає в тому, що значення закріплено за мовним знаком, а концепт як елемент концептосфери, не пов'язаний із певним мовним знаком. Він може бути виражений багатьма мовними знаками чи їх сукупністю, а може і не бути представленим у системі мови, а існувати на основі альтернативних знакових систем. Концепт – породження мовної одиниці в певному обсязі її змісту, уключно з конотацією й конкретно-чуттєвими асоціаціями. Він містить не тільки поняття про класи предметів і явищ довкілля, а й асоціативне соціокультурне уявлення про них в узагальненому вигляді. Концепт – це нероздільне поєднання елементів свідомості, дійсності й мовного знака. Концепт - це те, що об'єднує людей за допомогою мовних знаків на різних етапах їхнього історичного розвитку й проявляється в ставленні до дійсності та способів взаємодії з нею [11].

Проблема систематизації концептів розв'язується науковою самодостатністю терміна “концептосфера” Концептосфера, одне з основних понять когнітивної лінгвістики, представляє сукупність концептів, які існують у свідомості носіїв мови. Петрів Х. В. у дисертаційному дослідженні тлумачить концептосферу як сукупність концептів у свідомості людини, яка відтворює дійсність і результати внутрішнього рефлексивного досвіду як структуровані й упорядковані знання про світ. Концептосфера, як і сам концепт, постійно доповнюється, реконструюється, модифікується, а отже, є динамічною структурою. Вона представлена ядерною, приядерною зонами та периферією [9]. Розгляд цих понять лінгвістами відбувався в аспекті сучасних тенденцій розвитку мовознавства; концептуальним напрямом в англомовній картині світу, розвитку різних методів концептуального аналізу. На думку М. Полюжина концептуальний аналіз дає реальну змогу простежити, як і якою мірою знання мови відображає знання людини про світ у вигляді тлумачення у словникових дефініціях [12]. Крім того, концептуальний аналіз спрямований на виявлення й осмислення структури вербалізованого концепту з метою з'ясування обставин його формування, знаходження властивих для нього системних зв'язків та їхніх відмінностей від інших концептів; на отримання

різнобічних знань про світ, спосіб життя, традиції та культуру носіїв певної мови. Концептуальний аналіз постає логічним продовженням семантичного аналізу і характеризується певними специфічними ознаками: 1) залучає до сфери своїх інтересів не тільки лінгвістику, а й культурологію, історію, психологію, соціологію, філософію тощо та, крім аналізу словникового значення, включає особистий та етнічний досвід, асоціації носіїв мови та культурно-національний контекст (на відміну від семантичного аналізу, що не виходить за межі власне лінгвістичного знання і виступає суто мовним аналізом одиниць) [10]. Слід зазначити, що та чи інша модель концептуального аналізу залежить не тільки від складності та значущості концепту, але й від мети і завдань, які ставить перед собою дослідник.

Робота над будь-якою терміносистемою починається з виявлення основ науки чи її галузі, відбору понять, їх класифікації та групування. Різноманітні точки зору ускладнюють розуміння термінів або понять. Це особливо актуально для міжнародної діяльності, але це також актуально, наприклад для різних галузей охорони здоров'я, професії чи навіть дисципліни в межах професії. Спільні визначення або концептуальні описи є важливими для досягнення важливих цілей політики, пов'язаної зі здоров'ям, У реабілітації вони також можуть служити засобом для розвитку спільного розуміння реабілітації, реабілітаційних професій та професійних дисциплін фізичної та медичної реабілітації [23]. Для того, щоб забезпечити спільне загальне розуміння реабілітації, корисно розробити концептуальний опис, що може служити посиланням для реабілітаційних визначень з різних точок зору або інструмент для різних цілей [23]. Мова не йде про «фіксоване» визначення реабілітації, а про концептуальний опис, який має служити цінною системою відліку мислення у сфері реабілітації. Досить тривалий час ведеться дискусія про те, що ситуація в системах охорони здоров'я різних країн може привести до різних точок зору на роль або вагу цілей реабілітації, таких як «якість життя» або «функціональні зміни», залежно від культурних цінностей, законів та нормативних актів.

Визначення та концептуальні описи є інструментами реабілітації, які впливають на сприйняття проблем різними зацікавленими сторонами. Вони сприяють загальному розумінню проблем або концепцій і є необхідною умовою інтегрованих дій. При описі та визначенні реабілітації необхідно розрізняти різні розуміння або програми. Реабілітація є насправді багатосекторальна стратегія. Дійсно, у багатьох ситуаціях, наприклад, в реабілітації дітей з особливими потребами, послуги та догляд надаються переважно сектором освіти, а не сектором охорони здоров'я. Професійно-технічний реабілітація часто забезпечується та/або оплачується за рахунок праці або соціальним сектором. З наукової точки зору реабілітація як стратегія служить основою для розуміння та опису різних наукових галузей. Стратегія реабілітації об'єднує та транслює усі підходи з метою досягнення оптимального функціонування, включаючи повне включення та участь у всіх аспектах життя. Тобто, основною метою реабілітації є оптимальне функціонування. Його можливо досягти, застосовуючи різні підходи для оптимізації можливостей людини, підходи, які спираються на ресурси та зміцнюють особу, які забезпечують сприятливе середовище, і які розвивають продуктивність у взаємодії з навколишнім середовищем. Таким чином, у визначеннях реабілітації слід враховувати комплексну перспективу на основі інтегративної моделі функціонування людини, інвалідності і здоров'я.

Точка зору щодо визначення реабілітації, включаючи визначення реабілітації ВООЗ від 1981 року, неодноразово змінювалася. У 2011 році Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначила реабілітацію як «набір заходів, які допомагають особам, які зазнають або можуть зазнати інвалідності, досягти та підтримувати оптимальне функціонування у взаємодії з навколишнім середовищем» [26]. Це визначення еволюціонувало в 2017 році до «набору втручань, призначених для оптимізації функціонування та зменшення інвалідності в осіб із захворюваннями у взаємодії з їхнім оточенням» [16]. На сьогодні Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) визначає реабілітацію як «сукупність втручань, призначених для оптимізації функціонування та зменшення інвалідності осіб із захворюваннями у взаємодії з їхнім оточенням» [23]. Представники Cochrane Rehabilitation замість поняття «набору заходів» та «сукупність втручань» зосереджують увагу на «процесі», оскільки термін «процес» краще передає, що реабілітація є динамічною та інтерактивною. «У контексті охорони здоров'я» реабілітація визначається як «мультимодальний, орієнтований на людину», процес співпраці» (загальне втручання), включаючи втручання, спрямовані на «спроможність людини (шляхом розгляду структур тіла, функцій і діяльності / участі) та / або контекстуальних факторів, пов'язаних із ефективністю» (спеціального втручання) з метою «оптимізації» «функціонування» (результат) «осіб зі станом здоров'я, які зараз мають інвалідність або ймовірно будуть мати інвалідність, або осіб з інвалідністю» [22].

На відміну від усіх інших визначень, термінологія, яку використовує Вейд Д.Т. не базується на Міжнародній класифікації функціонування, інвалідності та здоров'я ВООЗ, проте він теж припускає, що реабілітація не може бути визначена, а лише описана. У 2020 році він запропонував «опис ефективної реабілітації, заснований на доказах», який включає: «Мета: оптимізувати самооцінку якості життя пацієнта та ступеня соціальної інтеграції шляхом оптимізації незалежності в діяльності, мінімізації болю та дистресу та оптимізації здатності адаптуватися та реагувати на зміни обставин. Пацієнти та місця: може бути корисним будь-кому з довгостроковою хворобою, що призводить до інвалідності, на будь-якій стадії цієї хвороби; забезпечується в будь-якій обстановці. Зміст: реабілітація – це процес вирішення проблем, оформлений у контексті цілісної біопсихосоціальної моделі хвороби, що здійснюється особистісно орієнтованим способом;

майже завжди буде використовувати такі загальні підходи до управління: багаторазова практика функціональної діяльності; загальні фізичні вправи, що посилюють серцево-дихальну роботу; освіта з акцентом на самоуправлінні; психосоціальна підтримка (ще не чітко визначена) [25].

На основі ICF було розроблено уніфікуючу модель для концептуального опису та визначення реабілітації на основі уніфікуючої моделі функціонування людини. Однак, щоб сприяти адаптованому, але послідовному визначенню реабілітації, розробляється концептуальний опис, який може слугувати довідкою, і здається найбільш корисним. Крім того, в залежності від цілі, можна, наприклад, використати комплексне або коротке визначення. Короткі визначення та дефініції більшою мірою виведені на основі концептуальних описів. Аналіз словникових дефініцій є важливим і необхідним етапом вивчення понятійного компоненту структури концепту. А.М. Приходько зазначає: «Понятійний субстрат концепту – це той мінімум його смислового об'єму, який зазвичай фіксується лексикографічними джерелами». Понятійний субстрат концепту є фактуальною інформацією – пропозиційним знанням, що спирається на мовну фіксацію (опис, визначення, дефініція). Він може бути описаний за допомогою дефініційно-компонентного аналізу номінантів концепту [14, с. 22–23]. Нижче подаємо приклади коротких визначень концепту «rehabilitation». Джерелами для дослідження служили словники англійської мови (тлумачні, фразеологічні, тезауруси) та матеріали різних сайтів.

Cambridge Dictionary:

- the process of returning to a healthy or good way of life, or the process of helping someone to do this after they have been in prison, been very ill, etc. / процес повернення до здорового або хорошого способу життя, або процес допомоги комусь зробити це після того, як вони були у в'язниці, були важко хворі тощо;
- the process of returning something to a good condition / процес повернення чогось до хорошого стану.

Oxford Languages and Google:

- the action of restoring someone to health or normal life through training and therapy after imprisonment, addiction, or illness. / дія, спрямована на відновлення здоров'я чи нормального життя людини шляхом навчання та лікування після ув'язнення, залежності чи хвороби;
- the action of restoring someone to former privileges or reputation after a period of disfavour. / дія, спрямована на відновлення колишніх привілеїв або репутації після періоду немилості;
- the action of restoring something that has been damaged to its former condition. / дія відновлення чогось, що було пошкоджено, до колишнього стану.

Merriam-Webster.com Dictionary:

1. the action or process of rehabilitating or of being rehabilitated as: / дія або процес реабілітації або реабілітації як:

- the physical restoration of a sick or disabled person by therapeutic measures and reeducation to participation in the activities of a normal life within the limitations of the person's physical disability / фізичне відновлення хворої або непрацездатної особи шляхом терапевтичних заходів і перевиховання до участі в діяльності нормального життя в межах обмежень фізичної вади особи;
- the process of restoring an individual to a useful and constructive place in society especially through some form of vocational, correctional, or therapeutic retraining / процес відновлення індивіда до корисного та конструктивного місця в суспільстві, особливо через певну форму професійної, виправної або терапевтичної перепідготовки.

2. the result of rehabilitating: the state of being rehabilitated / результат реабілітації : стан реабілітованого

- the treatment of physical disabilities by massage and electrotherapy and exercises; / лікування фізичних вад за допомогою масажу, електролікування та вправ.
- A set of measures that assist individuals, who experience or are likely to experience disability, to achieve and maintain optimum functioning in interaction with their environments. / Набір заходів, які допомагають особам, які мають або можуть мати інвалідність, досягти та підтримувати оптимальне функціонування у взаємодії з навколишнім середовищем.

Визначення реабілітації поза медичною сферою:

- the restoration of someone to a useful place in society; / відновлення когось на корисному місці в суспільстві;
- vindication of a person's character and the reestablishment of that person's reputation; / виправдання характеру особи та відновлення її репутації;
- the conversion of wasteland into land suitable for use of habitation or cultivation. / перетворення пустирів на землі, придатні для використання як житла, так і для обробітку.

Наведені вище дефініції та концептуальні описи стануть основою для уточнення обсягу концепту та окреслення його складових. При вивченні «мовної картини світу» на перший план у лінгвістиці постає проблема опису зовнішньої та внутрішньої структуризації лексико-семантичних полів та встановлення системних відношень між ними. Тобто, на основі уже існуючих визначень, дефініцій та концептуальних

описів «rehabilitation» визначаємо лексико-семантичну групу даного концепту у системі англійської мови. Вибір термінів та визначень базується на розумінні цієї сфери як складного та багатоаспектного явища, для найменування процесів якого використовуються терміни із медичної та соціально-психологічної реабілітації, фізичної терапії та ерготерапії.

Для встановлення специфіки концепту використовуємо такий алгоритм концептуального аналізу: 1) встановлення семантичної структури вербалізованого концепту за допомогою дефініційного аналізу та концептуальних описів ключової лексики 2) встановлення асоціативного поля для реконструювання асоціативного потенціалу, тобто встановлення периферії концепту 3) розробка когнітивної моделі концепту «rehabilitation». Асоціативний зв'язок виникає, як відомо, у процесі особистого досвіду. А тому, опираючись на твердження, що реабілітація є різнобічною та складною галуззю, яка охоплює всі проблеми особи з інвалідністю і при цьому велика кількість слів є необхідною для того, щоб її описати, ми представляємо всебічний опис концептосфери «rehabilitation», заснований на лексикографічних джерелах англійської мови, а також окреслюємо особливості компонентів її субконцептів та міні концептів через лексичні, та фразеологічні засоби лінгвістичної об'єктивації у формі моделі структури концептосфери. Лексичні одиниці сучасної англійської мови, які вербалізують зазначений концепт, можна поділити та угрупувати за польовим принципом, де ядром є іменник «rehabilitation». У результаті дослідження ми отримали структуру концептосфери «rehabilitation», яка охоплює:

базисні субконцепти *defects, disorders, traumas, diseases* / вади, порушення, травми і захворювання, що належать до ближньої периферії ядра «rehabilitation», тобто знаходяться у приадресній зоні.

Окреслені субконцепти підпорядковують, у свою чергу, мініконцепти:

- 1) *Rehabilitation services, Rehabilitation intervention, treatment, therapy, and care* / Реабілітаційні послуги, реабілітаційне втручання, лікування, терапія та догляд.
- 2) *Modern tools in rehabilitation assessment* / Сучасний інструментарій реабілітаційної оцінки.
- 3) *Medical fields (orthopedics, surgery, neurology, traumatology, sports medicine, psychiatry, cardiology and other related medical fields involved)* /заяїні медичні галузі (з ортопедії, хірургії, неврології, травматології, спортивної медицини, психіатрії, кардіології та інших суміжних медичних галузей).
- 4) *Medical facilities: clinics, hospital departments, rehabilitation institutions, organizations* /медичні заклади: клініки, лікарняні відділення, реабілітаційні установи, організації.
- 5) *PRM specialties involved* /залучені спеціальності фізичної та медичної реабілітації, які знаходяться на дальній периферії від семантичного ядра. Кожний із субконцептів та мініконцептів має своє місце в певній впорядкованій системі ієрархічних відношень.

Схематично концептосферу «rehabilitation» можна представити наступним чином:

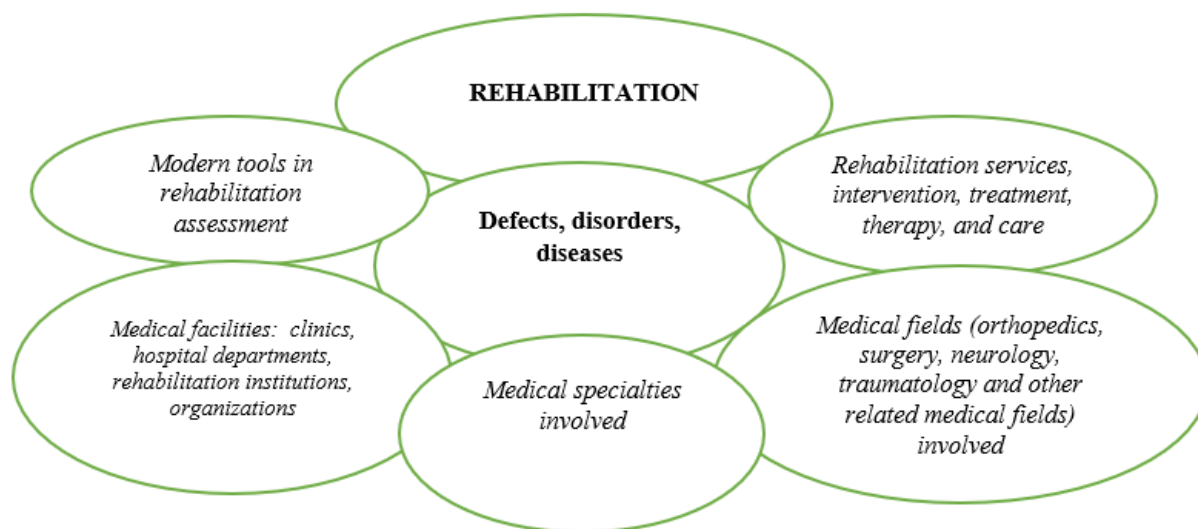

Рис. 1 Концептосфера «rehabilitation» в в англійській картині світу (на основі медичного дискурсу)

Слід наголосити, що дана концептосфера не є закритою, оскільки кожен субконцепт може бути, в свою чергу, центральним компонентом іншої концептосфери, а утворені ядерною лексевою лексико-семантичні поля, в свою чергу, розширюють концептосферу «rehabilitation» в англійській картині світу. Визначена лексема-репрезентант концепту «rehabilitation» потребує подальшого детального вивчення як і ряд виявлених компонентів у структурі значень. Отож представлене дослідження постає лише частиною опрацювання концепту в англійській картині світу.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

В рамках нашого дослідження на основі засобів мовної репрезентації концепту та його когнітивних властивостей змодельовано структуру аналізованої концептосфери. Визначення поняття «концептосфера» та його системна організація надаються виходячи з того, що в основі знань про світ лежить така одиниця ментальної інформації, як концепт.

Аналіз проводиться за запропонованим у роботі алгоритмом, який включає такі етапи: 1) встановлення семантичної структури вербалізованого концепту за допомогою дефініційного аналізу та концептуальних описів ключової лексеми; 2) встановлення асоціативного поля для реконструювання асоціативного потенціалу; 3) розробка когнітивної моделі концепту «rehabilitation».

Концептуальний опис реабілітації як стратегії здоров'я може служити основою, отже, полегшувати концептуальний процес визначення лікарських спеціальностей і інших реабілітаційних професій. Подібним чином, він може служити посиланням для будь-якої професійної дисципліни, пов'язаної з реабілітацією всередині чи поза сектором охорони здоров'я та для постачальників послуг. І, нарешті, це може служити загальною довідкою для концептуального опису окремих наукових галузей дослідження функціонування та реабілітації людини.

Як зазначалося вище, представлена робота постає лише частиною опрацювання концепту «rehabilitation» в англійській картині світу. Перспективи подальшого дослідження полягають в аналізі функціонування концепту у різних підмовах медичного дискурсу, а також аналізі лексико-семантичного поля «rehabilitation» в англійській мові та порівняльному аналізі асоціативних змістів концепту в англійській та українській мовах.

Література

1. Герцик А.М. До питання тлумачення термінів «фізична реабілітація» та «фахівець з фізичної реабілітації» / А.М. Герцик // Теорія та методика фізичного виховання. – 2010. – № 3. – С. 45–48.
2. Герцик А.М. Фахівець з фізичної реабілітації, чи фізичний терапевт: національне та міжнародне тлумачення назв професій / А.М. Герцик // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 10. – С. 21–24.
3. Герцик А.М. Трагування ключових термінів в освітньо-професійній галузі фізичної реабілітації / А.М. Герцик // Молода спортивна наука України: Зб. наук. пр. з галузі фіз. культури та спорту. Вип. 7: В 3-х т. – Л., 2003. – Т. 1. – С. 342–346.
4. Коваль Р. С. Терміни на позначення понять фізичної і медичної реабілітації у французькій та українській мовах дис. ... канд. філол. наук: 10.02.17 / Коваль Ростислав Семенович. – Львів., 2019. – 312 с.
5. Малахов В. О., Кошелева Г. М., Родін В. О. Фізична та реабілітаційна медицина в Україні: проблеми та перспективи // Проблеми безперервної медичної освіти та науки. 2016. № 1. С. 6–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psmno_2016.
6. Мартинюк А. П. Когнітивно-дискурсивний напрям дослідження концептів у сучасній лінгвістиці / А. П. Мартинюк // Проблеми романо-германської філології: Зб. наук. пр. – Ужгород, 2006. – С. 92
7. Мухін В. М. Фізична реабілітація: підручник. 3-є вид., перероб. Та доп. Київ: Олімп. літ-ра, 2009. 448 с.
8. Лисенюк В. П., Самосюк І. З., Самосюк Н. І., Ткаліна А. В. Реабілітаційна медицина: основні поняття та дефініції // Международный неврологический журнал. 2012. № 8 (54). URL: <http://www.mifua.com/archive/article/3453>.
9. Петрів Х. В. Концептосфера національної ідентичності та її мовна об'єктивізація в публіцистичних текстах О. Пахльовської: дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01 / Петрів Христина Володимирівна. – К., 2019. – 312 с.
10. Полюжин М. М. Концептуальна система як базове поняття когнітивної семантики й теорії мовної особистості / М. М. Полюжин // Проблеми романо-германської філології: Зб. наук. праць. – Ужгород: Ліра, 2005. – С. 5–20.
11. Поняття, концепт та його структура / М. Полюжин // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Філологічні науки. Мовознавство. - 2015. - № 4. - С. 212-222.
12. Полюжин М.М. Типологія й аналіз концептів / М.М. Полюжин // Іноземна філологія. – 2009. – Вип. 121. – С. 80–89.
13. Приступа Є. Н., Вовканич А. С. Роль і місце фахівця з фізичної реабілітації в системі охорони здоров'я населення // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. 2011. № 9. С. 92–96.
14. Приходько А.Н. Концепты и концептосистемы / А.Н. Приходько. – Днепропетровск, 2013. – 307 с.
15. Arienti C, Patrini M, Pollock A, Lazzarini SG, Oral A, Negrini S. A comparison and synthesis of rehabilitation definitions used by consumers (Google), major Stakeholders (survey) and researchers (Cochrane

Systematic Reviews): A terminological analysis. *Eur J Phys Rehabil Med.* 2020;56:682-689.

16. Krug E, Cieza A. Strengthening health systems to provide rehabilitation services. *Eur J Phys Rehabil Med.* 2017;53: 153-154. doi:10.2471/BLT.17.191809. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi?cmd=Retrieve&db=PubMed&list_uids=28250526&dopt=Abstract.
17. Levack WM, Rathore FA, Negrini S. Expert opinions leave space for uncertainty when defining rehabilitation interventions: analysis of difficult decisions regarding categorization of rehabilitation reviews in the Cochrane library. *Eur J Phys Rehabil Med.* 2020;56:661-666.
18. Meyer T, Gutenbrunner C, Bickenbach J, Cieza A, Melvin J, Stucki G. Towards a conceptual description of rehabilitation as a health strategy. *J Rehabil Med.* 2011;43:765-769.
19. Negrini S, Levack WMM, Meyer T, Kiekens C. Why we need an internationally shared rehabilitation definition for clinical research purposes. *Clin Rehabil.* 2021;35:1657-1660.
20. Rehabilitation Definition for Research Purposes. A Global Stakeholders' Initiative by Cochrane Rehabilitation. Negrini S, Selb M, Kiekens C, Todhunter-Brown A, Arienti C, Stucki G, Meyer T; 3rd Cochrane Rehabilitation Methodology Meeting participants. *Neurorehabil Neural Repair.* 2022 Jul;36(7):405-414.
21. Meyer T, Gutenbrunner C, Bickenbach J, Cieza A, Melvin J, Stucki G. Towards a conceptual description of rehabilitation as a health strategy. *J Rehabil Med.* 2011;43:765-769.
22. Rehabilitation Definition for Research Purposes. A Global Stakeholders' Initiative by Cochrane Rehabilitation. Negrini S, Selb M, Kiekens C, Todhunter-Brown A, Arienti C, Stucki G, Meyer T; 3rd Cochrane Rehabilitation Methodology Meeting participants. *Neurorehabil Neural Repair.* 2022 Jul;36(7):405-414.
23. Stucki G, Cieza A, Melvin J. The International Classification of Functioning, Disability and Health: a unifying model for the conceptual description of the rehabilitation strategy. *J Rehabil Med* 2007; 39: 279–285.
24. Wade DT. Describing rehabilitation interventions. *Clin Rehabil.* 2005;19:811-818. doi:10.1191/0269215505cr923ed.)
25. Wade DT. What is rehabilitation? An empirical investigation leading to an evidence-based description. *Clin Rehabil.* 2020;34:571-583.
26. World Health Organization. World Bank. World Report on Disability. Geneva: WHO; 2011.

References

1. Ghercyk A.M. Do pytannja tлумachennja terminiv «fizychna reabilitacija» ta «fakhivecj z fizyčnoji reabilitaciji» / A.M. Ghercyk // Teorija ta metodyka fizychnogho vykhovannja. – 2010. – # 3. – S. 45–48.
2. Ghercyk A.M. Fakhivecj z fizyčnoji reabilitaciji, chy fizychnyj terapevt: nacionaljne ta mizhnarodne tлумachennja nazv profesij / A.M. Ghercyk // Pedagoghika, psykhologhija ta medyko-biologhichni proble- my fizychnogho vykhovannja i sportu. – 2010. – # 10. – S. 21–24.
3. Ghercyk A.M. Traktuvannja ključovykh terminiv v osvittjo-profesijnij ghaluzi fizyčnoji reabilitaciji / A.M. Ghercyk // Moloda sportyvna nauka Ukrajinj: Zb. nauk. pr. z ghaluzi fiz. kuljтуры ta sportu. Vyp. 7: V 3-kh t. – L., 2003. – T. 1. – S. 342–346.
4. Kovalj R. S. Terminy na poznachennja ponjattj fizyčnoji i medyčnoji reabilitaciji u francuzskij ta ukrajinskij movakh dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.17 / Kovalj Rostyslav Semenovyč. – Ljviv., 2019. – 312 s.
5. Malakhov V. O., Kosheljeva Gh. M., Rodin V. O. Fizychna ta reabilitacijna medycyna v Ukrajinj: problemy ta perspektivy // Problemy bezpererвної medyčnoji osvity ta nauky. 2016. # 1. S. 6–12. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Psmno_2016.
6. Martynjuk A. P. Koghnytno-dyskursyvnyj naprjam doslidzhennja konceptiv u suchasnij linghivistyci / A. P. Martynjuk // Problemy romano-ghermanskoji filologhiji: Zb. nauk. pr. – Uzhgorod, 2006. – S. 92
7. Mukhin V. M. Fizychna reabilitacija: pidručnyk. 3-je vyd., pererob. Ta dop. Kyjiv: Olimp. lit-ra, 2009. 448 s.
8. Lysenjuk V. P., Samosjuk I. Z., Samosjuk N. I., Tkalina A. V. Reabilitacijna medycyna: osnovni ponjattja ta definiciji // Mezhdunarodnyj nevrologhicheskyj zhurnal. 2012. # 8 (54). URL: <http://www.mifua.com/archive/article/3453>.
9. Petriv Kh. V. Konceptosfera nacionaljnoji identyčnosti ta jiji movna objektivacija v publicystyčnykh tekstakh O. Pakhljovskoji: dys. ... kand. filol. nauk: 10.02.01 / Petriv Khrystyna Volodymyrivna. – K., 2019. – 312 s.
10. Poljuzhyn M. M. Konceptualjna systema jak bazove ponjattja koghnytnoji semantyky j teoriji movnoji osobystosti / M. M. Poljuzhyn // Problemy romano-ghermanskoji filologhiji: Zb. nauk. pracj. – Uzhgorod: Lira, 2005. – S. 5–20.
11. Ponjattja, koncept ta jogho struktura / M. Poljuzhyn // Naukovyj visnyk Skhidnojevropejskogho nacionalnogho universytetu imeni Lesi Ukrajinjky. Filologhichni nauky. Movoznavstvo. - 2015. - # 4. - S. 212-222.
12. Poljuzhyn M.M. Typologhija j analiz konceptiv / M.M. Poljuzhyn // Inozemna filologhija. – 2009. – Vyp. 121. – S. 80–89.
13. Prystupa Je. N., Vovkanych A. S. Rolj i misce fakhivcja z fizyčnoji reabilitaciji v systemi okhorony zdorov'ja naselennja // Pedagoghika, psykhologhija ta medyko-biologhichni problemy fizychnogho vykhovannja i sportu. 2011. # 9. S. 92–96.
14. Prykhodjko A.N. Концепты у концептосистемы / A.N. Prykhodjko. – Dnepropetrovsk, 2013. – 307 s.
15. Arienti C, Patrini M, Pollock A, Lazzarini SG, Oral A, Negrini S. A comparison and synthesis of rehabilitation definitions used by consumers (Google), major Stakeholders (survey) and researchers (Cochrane Systematic Reviews): A terminological analysis. *Eur J Phys Rehabil Med.* 2020;56:682-689.
16. Krug E, Cieza A. Strengthening health systems to provide rehabilitation services. *Eur J Phys Rehabil Med.* 2017;53: 153-154. doi:10.2471/BLT.17.191809. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi?cmd=Retrieve&db=PubMed&list_uids=28250526&dopt=Abstract.
17. Levack WM, Rathore FA, Negrini S. Expert opinions leave space for uncertainty when defining rehabilitation interventions: analysis of difficult decisions regarding categorization of rehabilitation reviews in the Cochrane library. *Eur J Phys Rehabil Med.* 2020;56:661-666.
18. Meyer T, Gutenbrunner C, Bickenbach J, Cieza A, Melvin J, Stucki G. Towards a conceptual description of rehabilitation as a health strategy. *J Rehabil Med.* 2011;43:765-769.
19. Negrini S, Levack WMM, Meyer T, Kiekens C. Why we need an internationally shared rehabilitation definition for clinical research purposes. *Clin Rehabil.* 2021;35:1657-1660.
20. Rehabilitation Definition for Research Purposes. A Global Stakeholders' Initiative by Cochrane Rehabilitation. Negrini S, Selb M, Kiekens C, Todhunter-Brown A, Arienti C, Stucki G, Meyer T; 3rd Cochrane Rehabilitation Methodology Meeting participants. *Neurorehabil Neural Repair.* 2022 Jul;36(7):405-414.

-
21. Meyer T, Gutenbrunner C, Bickenbach J, Cieza A, Melvin J, Stucki G. Towards a conceptual description of rehabilitation as a health strategy. *J Rehabil Med.* 2011;43:765-769.
  22. Rehabilitation Definition for Research Purposes. A Global Stakeholders' Initiative by Cochrane Rehabilitation. Negrini S, Selb M, Kiekens C, Todhunter-Brown A, Arienti C, Stucki G, Meyer T; 3rd Cochrane Rehabilitation Methodology Meeting participants. *Neurorehabil Neural Repair.* 2022 Jul;36(7):405-414.
  23. Stucki G, Cieza A, Melvin J. The International Classification of Functioning, Disability and Health: a unifying model for the conceptual description of the rehabilitation strategy. *J Rehabil Med* 2007; 39: 279–285.
  24. Wade DT. Describing rehabilitation interventions. *Clin Rehabil.* 2005;19:811-818. doi:10.1191/0269215505cr923ed.)
  25. Wade DT. What is rehabilitation? An empirical investigation leading to an evidence-based description. *Clin Rehabil.* 2020;34:571-583.
  26. World Health Organization. World Bank. World Report on Disability. Geneva: WHO; 2011.